UKNF | URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Informacja o stanie rynku emerytalnego w Polsce na koniec 2021 r.

Warszawa, lipiec 2022 r.

Wprowadzenie

Niniejszy raport prezentuje informacje o produktach emerytalnych dostępnych w Polsce w ramach II i III filaru systemu emerytalnego na koniec 2021 r. tj. otwartych funduszach emerytalnych (OFE), pracowniczych programach emerytalnych (PPE), indywidualnych kontach emerytalnych (IKE), indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (IKZE) oraz pracowniczych planach kapitałowych (PPK).

W raporcie scharakteryzowano poszczególne produkty emerytalne uwzględniając ich specyfikę i rodzaj instytucji je prowadzących, a także zaprezentowano wybrane dane liczbowe dotyczące m.in. liczby uczestników, wpłat, wypłat, zwrotów, zgromadzonych na rachunkach aktywów, które obrazują rozwój tych produktów emerytalnych w latach 2020-2021. W końcowej części raportu przedstawiono dodatkowe informacje, specyficzne dla wybranych form produktów emerytalnych: w odniesieniu do PPE - rejestracje, składki podstawowe i dodatkowe, wykreślenia, w odniesieniu do PPK - składki podstawowe i dodatkowe, zwroty, w odniesieniu do IKE, IKZE – zwroty IKE, IKZE, PPK i transfery z IKE do/z PPE i z PPK.

Spis treści

1. Kształt systemu emerytalnego 4

2. Instytucje i produkty 4

2.1 Przegląd instytucji finansowych oferujących produkty emerytalne 4

2.2 Rozwój produktów emerytalnych 5

2.2.1. PPE 6

2.2.2. IKE i IKZE 6

2.2.3. PPK 6

3. Aktywa zgromadzone w systemie emerytalnym 7

3.1 Aktywa w podziale na rodzaj produktu 7

3.2 Aktywa emerytalne w poszczególnych kategoriach instytucji 8

3.3 Średnia wartość rachunku uczestnika systemu emerytalnego 8

4. Uczestnicy systemu emerytalnego 10

4.1 Uczestnicy w podziale na rodzaj produktu 10

4.2 Uczestnicy w poszczególnych kategoriach instytucji 11

4.3 Wskaźnik uczestnictwa w PPE 11

4.4 Wskaźnik aktywnych uczestników 12

5. Wpłacone składki 13

5.1 Składki według rodzaju instytucji i produktu 13

5.2 Średnia roczna wartość wpłat na uczestnika w 2021 r. 15

6. Wypłaty i umorzenia środków 15

7. Dodatkowe informacje o produktach systemu emerytalnego 18

7.1 Liczba rejestracji PPE w 2021 r. 18

7.2 PPE według formy 19

7.3 Składki podstawowe i dodatkowe w PPE 20

7.4 Wykreślenia PPE 22

7.5 Składki podstawowe i dodatkowe w PPK 25

7.6 Zwroty z IKE, IKZE, PPK oraz transfery z/do IKE i PPE 26

Podsumowanie 29

1. Kształt systemu emerytalnego

W 1999 r. została wdrożona reforma emerytalna, w wyniku której powstał nowy system emerytalny zastępujący dotychczasowy system repartycyjny o zdefiniowanym zdarzeniu, nowym powszechnym, zdywersyfikowanym systemem emerytalnym o zdefiniowanej składce opartym na dwóch filarach: repartycyjnym i kapitałowym. W następstwie powyższego utworzono otwarte fundusze emerytalne (OFE) - produkt emerytalny, który był obowiązkowy dla osób, które urodziły się po 31 grudnia 1968 r. i rozpoczęły działalność zarobkową między 1999 r. a styczniem 2014 r., z tytułu której odprowadzana była do ZUS składka na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Do OFE mogły również dobrowolnie przystąpić osoby urodzone pomiędzy 1 stycznia 1949 r. i 1 grudnia 1967 r. oraz osoby rozpoczynające pracę zarobkową w 2014 r. Obecnie OFE funkcjonuje jako produkt dobrowolny.

W 1999 r. rozpoczęły funkcjonowanie również pracownicze programy emerytalne (PPE) – produkt, do którego pracownik przystępował na zasadzie dobrowolności, o ile u danego pracodawcy PPE istniało. W kolejnych latach system zabezpieczenia emerytalnego w Polsce był rozbudowywany o kolejne dobrowolne produkty emerytalne. W porządku chronologicznym ich lista przedstawia się następująco:

- od 1999 r. OFE i PPE,
- od 2004 r. IKE,
- od 2012 r. IKZE,
- od 2019 r. PPK.

Obecny system emerytalny składa się zatem z trzech podstawowych części: powszechnego filaru repartycyjnego (I filar ZUS), powszechnego filaru kapitałowego (II filar OFE) oraz dodatkowych, dobrowolnych form oszczędności, jak pracownicze programy emerytalne, indywidualne konta emerytalne i indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego oraz pracownicze plany kapitałowe (III filar).

W polskim systemie emerytalnym istnieją produkty emerytalne, które funkcjonują od ponad 20 lat.

2. Instytucje i produkty

2.1 Przegląd instytucji finansowych oferujących produkty emerytalne

Na rynku finansowym funkcjonuje szereg instytucji oferujących produkty emerytalne, wśród których występują zarówno podmioty oferujące różne rodzaje produktów emerytalnych (PTE, TFI, zakłady ubezpieczeń), jak również podmioty specjalizujące się tylko w wybranych formach tych produktów (domy maklerskie, banki, pracownicze towarzystwa emerytalne).

Tabela 1. Produkty emerytalne oferowane przez poszczególne rodzaje instytucji finansowych na koniec 2021 r.

Instytucje	II filar (OFE)	PPE	IKE	IKZE	PPK
Powszechne towarzystwa emerytalne	10	–	5	7	2
Pracownicze towarzystwa emerytalne	–	2	–	–	–
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	–	18	24	21	16
Domy maklerskie	–	–	7	6	–
Zakłady ubezpieczeń	–	10	15	9	1
Banki	–	–	15	3	–
SUMA	**10**	**30**	**66**	**46**	**19**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

2.2 Rozwój produktów emerytalnych

W trakcie 2021 r. liczba osób oszczędzających na cele emerytalne (za wyjątkiem OFE) i wartość zgromadzonych w tym systemie środków rosła.

Z uwagi na funkcjonujący od początku działalności OFE obowiązek przystępowania do OFE osób rozpoczynających działalność zarobkową od 1999 r. do stycznia 2014 r., zgromadziły one największą liczbę członków i najwyższą kwotę aktywów. Z powodu zmiany przepisów prawa – najpierw w 2011 r. a następnie w 2014 r. (odejście od wymogu obowiązkowej partycypacji obywateli w tym segmencie rynku) - liczby członków OFE systematycznie maleją. W 2021 r. funkcjonowało na rynku emerytalnym 10 OFE zarządzanych przez PTE z liczbą 15,2 mln członków i 188 mld zł aktywów.

W trakcie 2021 r. liczba osób oszczędzających na cele emerytalne (za wyjątkiem OFE) i wartość zgromadzonych w tym systemie środków rosła.

Tabela 2. Podstawowe dane o produktach emerytalnych (stan na 31.12.2021 r.)

Produkt	Liczba instytucji zarządzających środkami	Wartość zgromadzonych aktywów (mln zł)	Liczba uczestników (tys.)
II filar (OFE)	10 ♦	187 985,1 ↑	15 175,8 ↓
PPE	30 ♦	18 929,3 ↑	641,4 ↑
IKE	66 ↑	13 466,2 ↑	796,5 ↑
IKZE	46 ♦	5 976,8 ↑	457,0 ↑
PPK	19 ♦	7 665,9 ↑	2 547,9 ↑

↑wzrost ↓spadek ♦ brak zmiany lub zmiana nieistotna

Źródło: UKNF, obliczenia własne

2.2.1. PPE

W segmencie PPE, po znaczącym przyroście liczby programów w ostatnich latach, na który wpływ miało uszczegółowienie planów wprowadzenia PPK, w 2021 r. obserwuje się znaczny spadek liczby nowo tworzonych PPE. W 2021 r. zarejestrowano 30 PPE, w tym 12 PPE zostało utworzonych w następstwie zmian organizacyjnych, jakie dotyczyły pracodawców. W przypadku przejęcia pracowników, którzy uczestniczyli w PPE prowadzonym przez dotychczasowego pracodawcę, nowy pracodawca zobowiązany jest zapewnić możliwość kontynuowania przez tych pracowników oszczędzania w PPE.

W 2021 r. zarejestrowano 30 PPE.

Liczba programów prowadzonych przez pracodawców w 2021 r. nominalnie zmniejszyła się o 27 w stosunku do roku ubiegłego (30 rejestracji PPE i 57 wykreśleń PPE).

Na koniec 2021 r. funkcjonowało 2 083 PPE, w których uczestniczyło 641,4 tys. osób, a zgromadzone środki osiągnęły wartość blisko 19 mld zł.

Tabela 3. Rozwój PPE w latach 2020 – 2021

Wyszczególnienie	2020	2021	Zmiana
Liczba PPE	2 110	2 083	-1,3%
Liczba pracodawców prowadzących PPE	2 370	2 335	-1,5%

Źródło: UKNF, obliczenia własne

2.2.2. IKE i IKZE

Na koniec 2021 r. funkcjonowało 796,5 tys. IKE, na których zgromadzono aktywa o wartości 13,5 mld zł, podczas gdy na 457 tys. IKZE zgromadzono aktywa o wartości 6 mld zł. Różnica pomiędzy wartością zgromadzonych środków w tych produktach wynika m.in. z faktu, iż IKE rozpoczęły funkcjonowanie o 8 lat wcześniej (2004 r.) niż IKZE (w 2012 r.).

2.2.3. PPK

Obowiązek wdrażania PPK przez podmioty zatrudniające został wprowadzony od dnia 1 lipca 2019 r. i uzależniony od liczby osób zatrudnionych oraz podzielony na IV etapy. W 2020 r. do systemu PPK przystąpiły podmioty zatrudniające co najmniej 50 osób (II etap) oraz co najmniej 20 osób (III etap). Ta forma gromadzenia oszczędności na cele emerytalne objęła na koniec 2020 r. 1,5 mln osób, na których rachunkach zgromadzono aktywa o wartości 2,8 mld zł. Ostatni etap wdrażania PPK rozpoczął się 1 stycznia 2021 r., kiedy tym systemem objęto jednostki wchodzące w skład sektora finansów publicznych i pozostałe podmioty nieobjęte wcześniej tym systemem. Na koniec 2021 r. liczba uczestników PPK wyniosła 2,5 mln zł, a wartość zgromadzonych aktywów w PPK 7,7 mld zł.

W PPK na koniec 2021 r. uczestniczyło 2,5 mln osób.

3. Aktywa zgromadzone w systemie emerytalnym

3.1 Aktywa w podziale na rodzaj produktu

Rok 2021 r. cechował się relatywnie dobrą koniunkturą na rynkach kapitałowych. W efekcie powyższego na koniec 2021 r. wartość aktywów zgromadzonych w systemie emerytalnym wzrosła do 234 mld zł (w 2020 r. 184,9 mld zł). Łączny wzrost wartości aktywów zgromadzonych w PPE, IKE, IKZE oraz PPK wyniósł 9,7 mld zł. Z kolei w przypadku OFE, wartość zgromadzonych aktywów w porównaniu do 2020 r. wzrosła o 39,4 mld zł. Jednocześnie OFE dokonywały umorzenia środków przekazywanych przez OFE do ZUS w ramach tzw. suwaka bezpieczeństwa, który polega na tym, że w okresie 10 lat poprzedzających osiągnięcie przez członka OFE wieku emerytalnego, zgromadzony przez niego kapitał w OFE jest umarzany i przekazywany sukcesywnie do ZUS. Szczegółowa analiza wpływu umorzeń na wielkość aktywów w OFE została przedstawiona w dalszej części raportu (rozdział 6).

Na koniec 2021 r. w systemie emerytalnym zgromadzono aktywa o wartości 234 mld zł.

Tabela 4. Wartość zgromadzonych aktywów na koniec lat 2020 – 2021 (mln zł)

Produkt	2020	2021	Zmiana
II filar (OFE)	148 604,1	187 985,1	26,5%
PPE	17 016,0	18 929,3	11,2%
IKE	11 923,7	13 466,2	12,9%
IKZE	4 581,8	5 976,8	30,4%
PPK	2 818,1	7 665,9	172,0%
SUMA	**184 943,7**	**234 023,3**	**26,5%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Wykres 1. Udział produktów mierzony wielkością aktywów w systemie emerytalnym na koniec lat 2020 - 2021

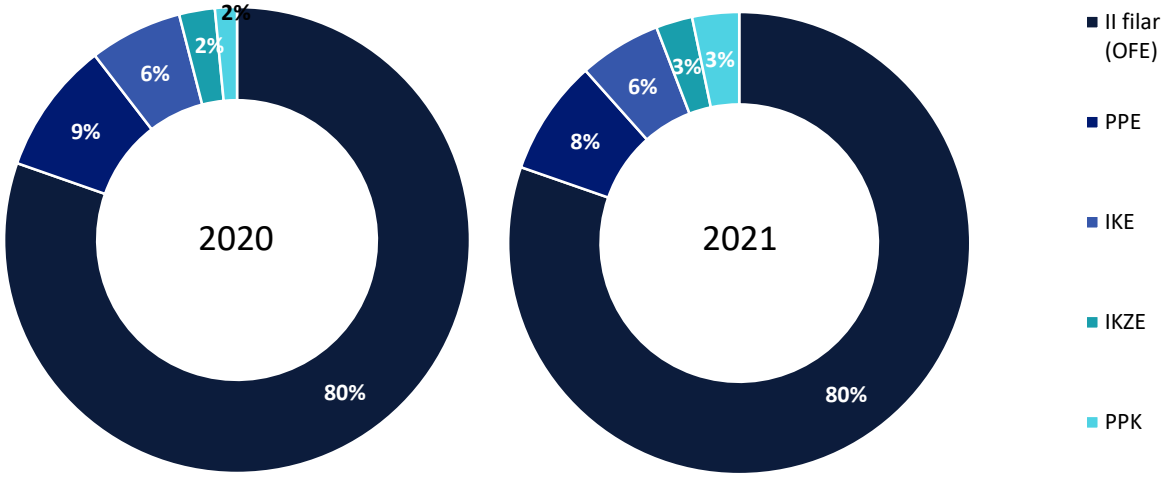

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Porównanie udziału poszczególnych produktów emerytalnych pod względem zgromadzonych aktywów na koniec 2021 r. i koniec 2020 r. wskazuje na wzrost udziału aktywów PPK (o 1 p.p.) i IKZE (o 1 p.p.) oraz obniżenie udziału aktywów PPE (o 1 p.p.).

3.2 Aktywa emerytalne w poszczególnych kategoriach instytucji

Na koniec 2021 r. największa wartość aktywów zgromadzonych w systemie emerytalnym była zarządzana przez PTE (aktywa o wartości 190,2 mld zł, 81% udział w rynku). Na drugim miejscu znalazły się TFI zarządzające w ramach systemu emerytalnego funduszami inwestycyjnymi o wartości 27,3 mld zł (12% udział).

Z uwagi na dokonywane w przeszłości likwidacje PFE i przenoszenie zgromadzonych tam aktywów do innej formy PPE (tj. funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez TFI), pracownicze fundusze emerytalne są najmniej popularną formą gromadzenia oszczędności emerytalnych. W tym segmencie rynku emerytalnego zgromadzono na koniec 2021 r. aktywa o wartości 2,1 mld zł (udział w rynku na poziomie 1%).

W aktywach emerytalnych największy udział miały PTE zarządzające funduszami emerytalnymi.

Tabela 5. Wartość zgromadzonych aktywów według rodzaju instytucji i produktu na koniec 2021 r. (mln zł)

Instytucje	II filar (OFE)	PPE	IKE	IKZE	PPK	Udział w rynku
Powszechne towarzystwa emerytalne	187 985,1	-	172,6	967,8	1 056,7	**81,3%**
Pracownicze towarzystwa emerytalne	-	2 121,5	-	-	-	**0,9%**
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	-	13 443,9	4 539,1	2 810,0	6 526,4	**11,7%**
Domy maklerskie	-	-	3 251,6	715,2	-	**1,7%**
Zakłady ubezpieczeń	-	3 363,9	3 066,5	1 100,0	82,8	**3,2%**
Banki	-	-	2 436,5	383,8	-	**1,2%**
SUMA	**187 985,1**	**18 929,3**	**13 466,2**	**5 976,8**	**7 665,9**	**100,0%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

3.3 Średnia wartość rachunku uczestnika systemu emerytalnego[1]

Najwyższą średnią wartość środków na cele emerytalne na koniec 2021 r. zgromadził przeciętnie uczestnik PPE (29,5 tys. zł), a najniższą uczestnik PPK (3 tys. zł). Wskazana powyżej kolejność, od najwyższej wartości średniej w PPE do najniższej wartości przeciętnego rachunku w PPK, jest

[1] Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków na koniec roku oraz liczby uczestników na koniec roku.

związana z okresem funkcjonowania produktów emerytalnych, które powstały odpowiednio w 1999 r. (PPE), 2004 r. (IKE), 2012 r. (IKZE) i 2019 r. (PPK).

W porównaniu do 2020 r. średnia wartość aktywów przypadających na statystycznego uczestnika zwiększyła się:

- o 58% w przypadku PPK (wzrost o 1,1 tys. zł),
- o 29% w przypadku OFE (wzrost o 2,8 tys. zł),
- o 16% w przypadku IKZE (wzrost o 1,8 tys. zł),
- o 10% w przypadku PPE (wzrost o 2,6 tys. zł),
- o 5% w przypadku IKE (wzrost o 0,8 tys. zł).

Najwyższą średnią wartość rachunku uczestnika odnotowują najdłużej funkcjonujące PPE.

Wykres 2. Średnia wartość środków na rachunku uczestnika na koniec 2021 r. (zł)

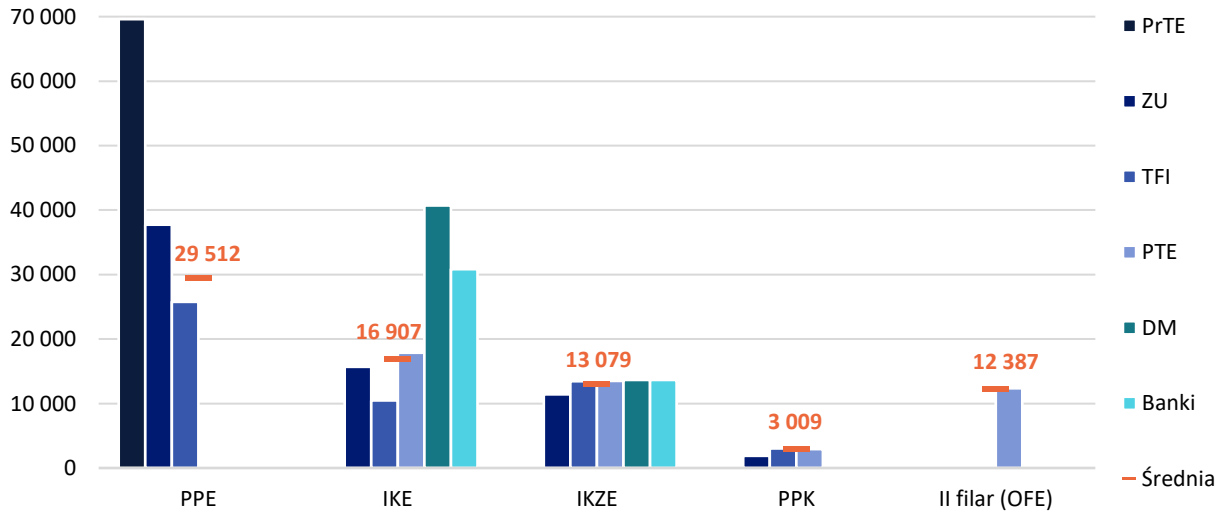

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W przypadku PPE najwyższą średnią wartość środków na rachunku uczestnika odnotowano w PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (69,6 tys. zł). Powyższe ma związek z faktem, że pracodawcy prowadzący PPE w tej formie to głównie firmy z branży energetycznej i telekomunikacyjnej o znacznym potencjale finansowym umożliwiającym finansowanie składek zarówno przez pracodawców, jak i pracowników w maksymalnej wysokości.

W przypadku IKE najwyższą statystycznie wartość rachunku na koniec 2021 r. mieli oszczędzający w podmiotach prowadzących działalność maklerską (40,7 tys. zł), gdzie dokonywane są najwyższe przeciętnie wpłaty. Najniższą średnią wartość rachunku odnotowano w funduszach inwestycyjnych (10,5 tys. zł), co ma związek z najwyższą koncentracją liczby uczestników IKE w TFI (54%).

Najwyższą przeciętnie wartość rachunku IKE mieli oszczędzający w podmiotach prowadzących działalność maklerską.

W większości instytucji prowadzących IKZE oszczędzający zgromadzili przeciętnie ponad 13 tys. zł. Wyjątkiem były zakłady ubezpieczeń z najniższą średnią wartością rachunku IKZE (11,4 tys. zł).

W PPK, które rozpoczęły działalność w II połowie 2019 r. przeciętna wartość rachunku uczestnika na koniec 2021 r. wyniosła 3 tys. zł i była na podobnym poziomie zarówno w specjalistycznych funduszach inwestycyjnych w ramach PPK zarządzanych przez TFI, jak i w funduszach zarządzanych przez PTE. Zdecydowanie natomiast niższe średnie kwoty w ramach PPK zgromadzono w zakładzie ubezpieczeń: 1,9 tys. zł.

Zakłady ubezpieczeń to podmioty cechujące się najniższymi przeciętnymi wartościami rachunków IKZE i PPK, co wynika ze specyfiki produktów z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, polegającej na pobieraniu składki ochronnej, co w konsekwencji powoduje proporcjonalne zmniejszenie wysokości inwestowanych środków.

4. Uczestnicy systemu emerytalnego

4.1 Uczestnicy w podziale na rodzaj produktu

Na koniec 2021 r. dobrowolnym systemem emerytalnym objętych było 19,6 mln osób.

Systemem emerytalnym w Polsce na koniec 2021 r. objętych było 19,6 mln osób, z czego 77,4% stanowili członkowie OFE. Warty odnotowania jest dynamiczny wzrost oszczędzających w ramach PPK, który był efektem wdrożenia tego programu u kolejnych grup pracodawców w 2021 r.

Tabela 6. Liczba uczestników na koniec lat 2020 – 2021 (tys. osób)

Produkt	2020	2021	Zmiana
II filar (OFE)	15 431	15 176	-1,7%
PPE	632	641	1,4%
IKE	742	796	7,3%
IKZE	408	457	12,0%
PPK	1 484	2 548	71,7%
SUMA	**18 697**	**19 618**	4,9%

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Największy udział w liczbie uczestników stanowili członkowie funduszy emerytalnych zarządzanych przez PTE – 80%.

Na koniec 2021 r. w PPE uczestniczyło 641,4 tys. osób. W stosunku do roku ubiegłego w 2021 r. przybyło 9,6 tys. uczestników (blisko dwukrotnie mniej niż w roku poprzednim).

Instytucje zarządzające IKE lub IKZE, które rozpoczęły w 2019 r. i kontynuowały w 2020 r. proces zamykania rachunków z zerowym stanem konta zakończyły ten proces w 2021 r. Tym samym liczba oszczędzających na IKE, jak i oszczędzających na IKZE zwiększyła się w 2021 r. odpowiednio o: 54,9 tys. i 49,4 tys. osób.

W trzecim roku funkcjonowania PPK nastąpił kolejny wzrost liczby uczestników PPK. Na koniec 2021 r. w PPK uczestniczyło prawie 1,5 mln osób, tj. o 1 mln osób więcej niż w 2020 r.

4.2 Uczestnicy w poszczególnych kategoriach instytucji

Na koniec 2021 r. największy udział w liczbie uczestników systemu emerytalnego w Polsce stanowili członkowie funduszy emerytalnych zarządzanych przez PTE (15,6 mln osób), gdzie poza OFE (15,2 mln osób), najwyższą liczbę stanowili uczestnicy PPK w dobrowolnych funduszach emerytalnych zdefiniowanej daty: 0,4 mln osób.

TFI swoim zakresem działalności w systemie emerytalnym objęły 3,3 mln osób, z których najwięcej stanowili uczestnicy PPK: 2,1 mln osób.

Na trzecim miejscu pod względem liczby oszczędzających na cele emerytalne znalazły się zakłady ubezpieczeń z liczbą 424,9 tys. osób, przy czym najwięcej z nich to oszczędzający na IKE: 195,2 tys. osób.

Pozostałe instytucje: banki, podmioty prowadzące działalność maklerską i pracownicze towarzystwa emerytalne zarządzały aktywami zgromadzonymi na rachunkach 269,8 tys. osób.

Tabela 7. Liczba uczestników wg instytucji i produktu na koniec 2021 r. (tys. osób)

Instytucje	II filar (OFE)	PPE	IKE	IKZE	PPK	Ogółem	Udział w rynku
Powszechne towarzystwa emerytalne	15 175,8	-	9,6	71,6	359,0	15 616,0	79,6%
Pracownicze towarzystwa emerytalne	-	30,5	-	-	0,0	30,5	0,2%
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	-	521,8	432,8	208,5	2 144,8	3 307,8	16,8%
Domy maklerskie	-	-	79,9	52,3	-	132,2	0,7%
Zakłady ubezpieczeń	-	89,1	195,2	96,4	44,2	424,9	2,2%
Banki	-	-	79,0	28,2	-	107,2	0,5%
SUMA	**15 175,8**	**641,4**	**796,5**	**457,0**	**2 548,0**	**19 618,6**	**100,0%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

4.3 Wskaźnik uczestnictwa w PPE

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych, wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących PPE, na koniec 2021 r. wyniósł 66% i od dwóch lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Najwyższym wskaźnikiem uczestnictwa charakteryzują się niezmiennie programy w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, gdzie na koniec 2021 r. 87% pracowników uczestniczyło w PPE.

Na koniec 2021 r. dla 66% zatrudnionych pracowników pracodawcy prowadzący PPE wnosili składki.

W pozostałych dwóch formach wskaźnik ten wynosi 73% dla PPE w formie ubezpieczeniowej i 64% dla PPE w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

4.4 Wskaźnik aktywnych uczestników

Wskaźnik aktywnych uczestników w poszczególnych produktach emerytalnych wyznaczono jako stosunek liczby uczestników, których rachunki zostały w danym roku zasilone wpłatami oraz ogólnej liczby uczestników.

Tabela 8. Aktywni uczestnicy według instytucji i produktu w 2021 r. (tys. osób)

Instytucje	II filar (OFE)	PPE	IKE	IKZE	PPK	Suma
Powszechne towarzystwa emerytalne	2 529,4	-	5,9	50,1	333,7	2 919,0
Pracownicze towarzystwa emerytalne	-	13,1	-	-	-	13,1
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	-	438,5	194,0	149,0	1 744,7	2 526,2
Domy maklerskie	-	-	54,3	40,2	-	94,4
Zakłady ubezpieczeń	-	70,1	108,6	58,2	32,2	269,0
Banki	-	-	66,9	21,4	-	88,2
SUMA	**2 529,4**	**521,6**	**429,7**	**318,8**	**2 110,6**	**5 910,0**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Z uwagi na specyfikę PPK, czyli obowiązek zasilania wpłatami zarówno przez podmiot zatrudniający (forma zbliżona do PPE), jak i osobę zatrudnioną, najwyższy wskaźnik aktywnych uczestników na koniec 2021 r. zanotowano w PPK (83%).

Niewiele mniej, bo 81% osób na koniec 2021 r. objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach PPE stanowili aktywni uczestnicy, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. Pozostałe 19% stanowili uczestnicy bierni, czyli osoby, które dobrowolnie wystąpiły z programu lub zmieniły pracodawcę i pozostawiły środki w programie prowadzonym przez dotychczasowego pracodawcę.

W 2021 r., po raz pierwszy od 2017 r., nastąpiło zmniejszenie liczby uczestników aktywnych w PPE - o blisko 9 tys. osób. Spadek ten odnotowano we wszystkich formach PPE - największy w formie ubezpieczeniowej (o 6,4 tys. osób).

W 2021 r. miał miejsce dalszy wzrost liczby uczestników PPE, którzy posiadają środki w programach, ale nie są już za te osoby odprowadzane składki. Liczba takich osób na koniec 2021 r. wyniosła blisko 120 tys. (wzrost o 18% w skali roku).

W 2021 r. rachunki 5,9 mln osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym było zasilone wpłatami.

Tabela 9. Wskaźnik aktywnych uczestników w 2021 r.

Instytucje	II filar (OFE)	PPE	IKE	IKZE	PPK
Powszechne towarzystwa emerytalne	17%	-	61%	70%	93%
Pracownicze towarzystwa emerytalne	-	43%	-	-	-
Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	-	84%	45%	71%	81%
Domy maklerskie	-	-	68%	77%	-
Zakłady ubezpieczeń	-	79%	56%	60%	73%
Banki	-	-	85%	76%	-
Ogółem	**17%**	**81%**	**54%**	**70%**	**83%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W przypadku IKE najwyższy udział liczby rachunków zasilanych w 2021 r. wpłatami w stosunku do liczby rachunków funkcjonujących zanotowano w bankach (85%), a w przypadku IKZE w podmiotach prowadzących działalność maklerską (77%) i w bankach (76%).

Najniższy udział aktywnych rachunków w IKE wystąpił w towarzystwach funduszy inwestycyjnych (45%), natomiast w IKZE w zakładach ubezpieczeń (60%).

Z uwagi na specyfikę produktów najwyższe wskaźniki aktywnych uczestników notuje się w PPK i PPE, odpowiednio: 83% i 81%.

5. Wpłacone składki

5.1 Składki według rodzaju instytucji i produktu

W 2021 r. do systemu emerytalnego wpłynęło 13,4 mld zł składek, o 3 mld zł więcej niż w 2020 r. Największą wartość wpłat składek odnotowano w PPK (4,3 mld zł), a najmniejszą w IKZE (1,5 mld zł).

W 2021 r. do systemu emerytalnego wpłynęło 13,4 mld zł składek.

Tabela 10. Wartość składek według rodzaju produktu na koniec lat 2020-2021 (mln zł)

Produkt	2020	2021	Zmiana
II filar (OFE)	3 381,5	3 654,3	8,1%
PPE	1 664,7	1 803,7	8,3%
IKE	1 958,3	2 235,5	14,2%
IKZE	1 176,5	1 457,0	23,8%
PPK	2 205,3	4 275,4	93,9%
SUMA	**10 386,3**	**13 425,9**	**29,3%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Wzrost składek odprowadzonych do PPE nastąpił tylko w formie umowy z funduszem inwestycyjnym. Kwota wpłat do PPE prowadzonych w tej formie zwiększyła się o blisko 148 mln zł w stosunku do roku ubiegłego (zmiana o 11%). Spadki odnotowano natomiast w pozostałych dwóch formach PPE: w formie ubezpieczeniowej spadek o 8,1 mln zł, natomiast w formie pracowniczego funduszu emerytalnego o 0,9 mln zł.

W PPE nastąpił wzrost odprowadzanych składek jedynie do programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

W 2021 r. oszczędzający na IKE wpłacili 2,2 mld zł składek – o 0,3 mld zł więcej niż w 2020 r. i najwięcej w okresie ostatnich 5 lat. Najwyższych wpłat dokonali oszczędzający na IKE w funduszach inwestycyjnych (885,9 mln zł), a najniższych oszczędzający w DFE zarządzanych przez PTE (34,6 mln zł).

W przypadku IKZE kwota składek wyniosła 1,5 mld zł (o 0,3 mld zł więcej niż w 2020 r.). Najwyższych zasileń rachunków dokonali oszczędzający na IKZE w funduszach inwestycyjnych (694,5 mln zł), a najniższych oszczędzający w bankach (90,9 mln zł).

Rachunki w PPK zostały zasilone wpłatami w wysokości 4,3 mld zł, z czego:

- 3,7 mld zł (86%) wpłynęło do specjalistycznych funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez TFI,
- 537,3 mln zł do funduszy zdefiniowanej daty zarządzanych przez PTE,
- 43,6 mln zł do ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych w zakładzie ubezpieczeń.

W 2021 r. najwięcej składek, z wyłączeniem OFE, wpłynęło do PPK.

Wykres 3. Udział instytucji mierzony wartością składek wpłaconych do poszczególnych kategorii produktów emerytalnych w 2021 r.

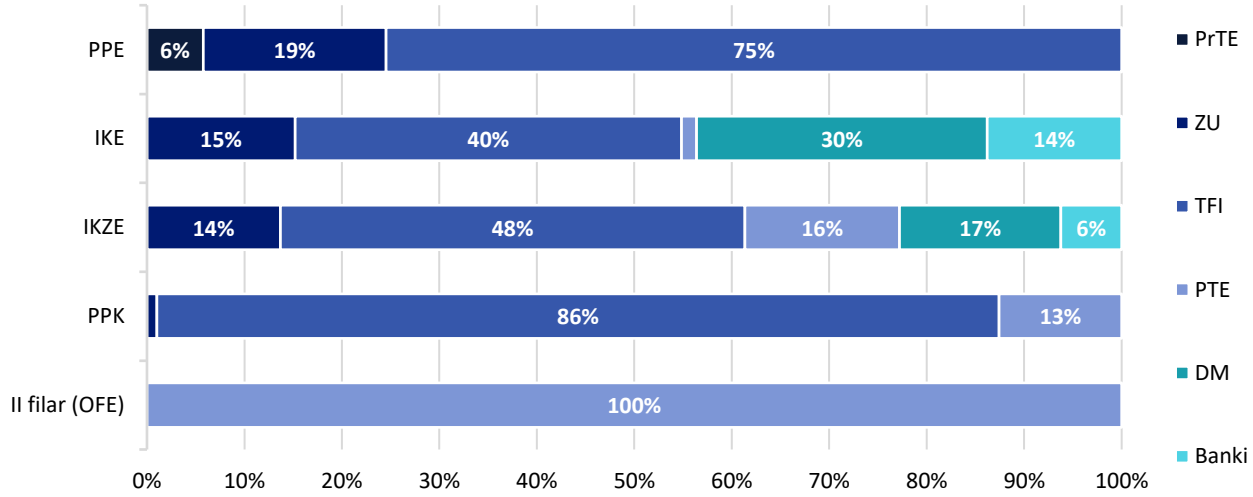

Źródło: UKNF, obliczenia własne

5.2 Średnia roczna wartość wpłat na uczestnika w 2021 r.[2]

Najwyższe średnie wartości wpłat w 2021 r., podobnie jak w roku ubiegłym, odnotowano na kontach uczestników IKE oraz uczestników IKZE (w obu przypadkach wzrost o 0,4 tys. zł w ciągu roku). W przekroju instytucjonalnym widoczne jest duże zróżnicowanie wysokości przeciętnej wpłaty – najwyższe średnie roczne wpłaty odnotowano w podmiotach prowadzących działalność maklerską (12,3 tys. zł) w ramach IKE oraz w pracowniczych towarzystwach emerytalnych w ramach PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (8 tys. zł). Najniższych statystycznie wpłat dokonywano natomiast w zakładach ubezpieczeń, zarówno w IKE, IKZE, jak i PPK.

Najwyższą średnią wartość wpłat w 2021 r. odnotowano na koncie uczestnika IKE - 5,2 tys. zł.

Wykres 4. Średnia roczna wartość wpłat w 2021 r. (tys. zł)

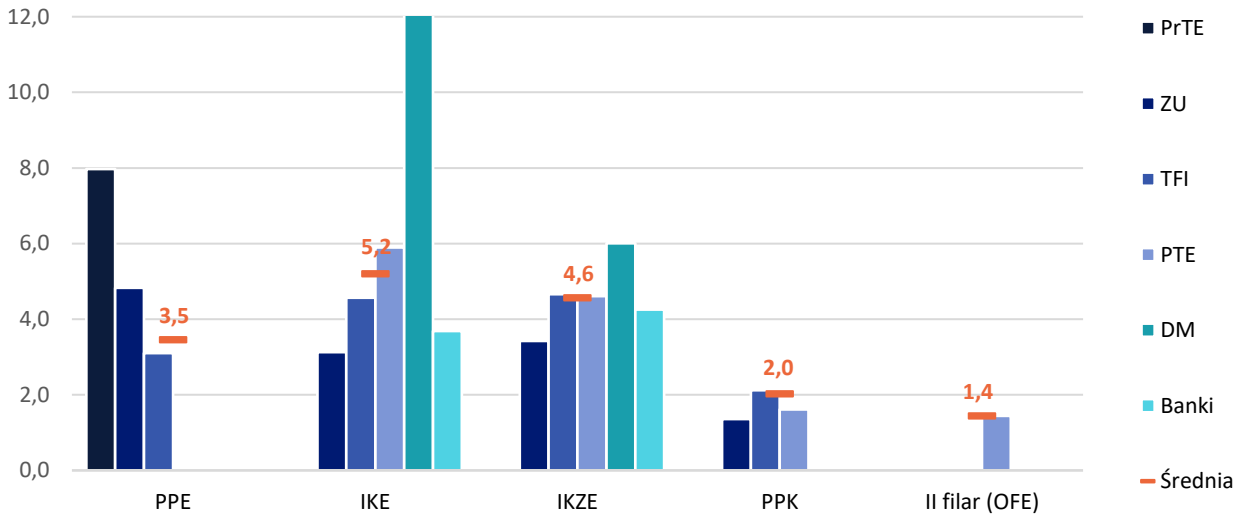

Źródło: UKNF, obliczenia własne

6. Wypłaty i umorzenia środków

W 2021 r. wycofano z rachunków oszczędzających na cele emerytalne środki o łącznej wartości 8,3 mld zł, tj. o 1,3 mld zł więcej niż w 2020 r.

Różnice w kwocie wypłat mogą być efektem różnych definicji „wypłaty" wskazanych przez ustawodawcę w dedykowanych ustawach poprzez kategorie osób składających dyspozycję wypłaty środków. W przypadku PPK jest to dyspozycja wypłaty środków zgromadzonych w PPK wyłącznie na wniosek uczestnika PPK. W przypadku IKE, IKZE oraz PPE wypłata jest dokonywana na rzecz oszczędzającego oraz osób uprawnionych w sytuacji śmierci oszczędzającego.

W 2021 r. wycofano z rachunków oszczędzających na cele emerytalne środki o wartości 8,3 mld zł.

[2] Średnia wyznaczona jako iloraz wartości odprowadzonych składek na koniec roku oraz liczby uczestników czynnych/aktywnych na koniec roku.

Tabela 11. Wartość wypłat i umorzeń* środków w latach 2020-2021 (mln zł)

Produkt	2020	2021	Zmiana
II filar (OFE)	6 078,3	7 325,6	20,5%
PPE	474,0	470,5	-0,8%
IKE	369,5	425,2	15,1%
IKZE	28,9	59,0	104,2%
PPK	0,8	8,1	869,3%
SUMA	**6 951,5**	**8 288,4**	**19,2%**

*) w przypadku OFE umorzenia środków, w tym m.in. „suwak"

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W 2021 r. w ramach „suwaka bezpieczeństwa" OFE przekazały do ZUS środki o wartości 7,3 mld zł, czyli 3,9% wartości swoich aktywów netto na koniec 2021 r. (podobnie jak w 2020 r.). Największy procentowy udział „suwaka bezpieczeństwa" w stosunku do wartości aktywów netto OFE wystąpił w 2018 r., wartość umorzonych środków stanowiła 5,1% wartości aktywów netto. W ramach suwaka, tzn. od początku jego istnienia do końca 2020 r. OFE przekazały do ZUS kwotę przekraczającą 38 mld zł.

Relacja kwot przekazywanych do ZUS przez poszczególne OFE do wielkości ich aktywów jest zróżnicowana, ze względu na niejednorodną strukturę wiekową członków poszczególnych funduszy.

Żadne OFE nie odnotowało dodatniego salda rozliczeń z ZUS - kwota przekazanych składek do OFE była niższa od wielkości środków umorzonych w ramach tzw. suwaka przez poszczególne OFE.

W ramach „suwaka bezpieczeństwa" OFE przekazały do ZUS 3,9% swoich aktywów netto.

Wykres 5. Składki przekazane do OFE i kwota suwaka z OFE w latach 2020 – 2021 (mln zł)

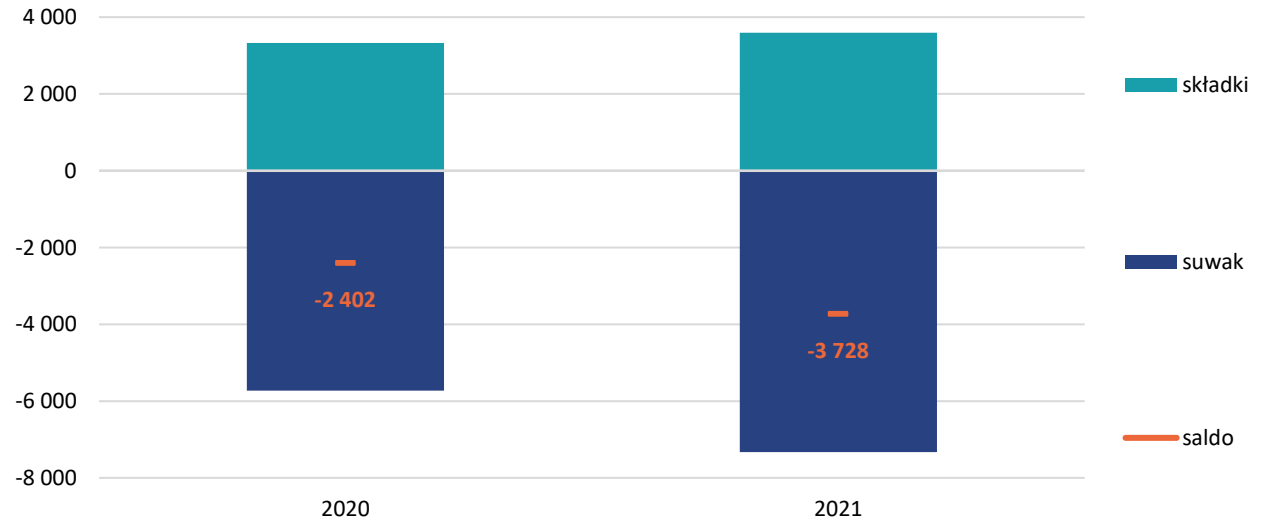

Źródło: OFE, obliczenia własne

W 2021 r. wartość środków wypłaconych z PPE utrzymała się na podobnym poziomie co w roku poprzednim. Łączna wartość wypłat zrealizowanych w 2021 r. wyniosła 470 mln zł (spadek tylko o 3,6 mln zł w skali roku). Tendencja spadkowa w analizowanym zakresie dotyczyła wyłącznie PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego. Wartość wypłat w przypadku PPE prowadzonych w tej formie zmniejszyła się o 26%. Wzrost wartości wypłat, w stosunku do roku poprzedniego, odnotowano w PPE prowadzonych w formie ubezpieczeniowej – 4% oraz w PPE prowadzonych w formie z funduszem inwestycyjnym – 6%.

Środki z rachunków prowadzonych w ramach pracowniczych programów emerytalnych wypłaciło 11,2 tys. osób. W porównaniu do roku poprzedniego liczba osób dokonujących wypłat zwiększyła się nieznacznie, tj. o 0,3 tys. osób.

Statystycznie osoba dokonująca wypłaty z PPE otrzymała 42,1 tys. zł, tj. o 1,5 tys. zł mniej niż w 2020 r. Średnia wypłata z PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego wyniosła 60,6 tys. zł (spadek w ciągu roku o 7%). W programach ubezpieczeniowych wypłata wyniosła średnio 45,1 tys. zł (wzrost o 4%), natomiast w programach, w których środkami zarządzają fundusze inwestycyjne – 36,7 tys. zł (spadek o 5%).

W PPE, z wyłączeniem OFE, wypłacono najwięcej środków – blisko 0,5 mld zł.

Wykres 6. Średnia roczna wypłata/umorzenie na uczestnika w 2021 r. według produktu (tys. zł)

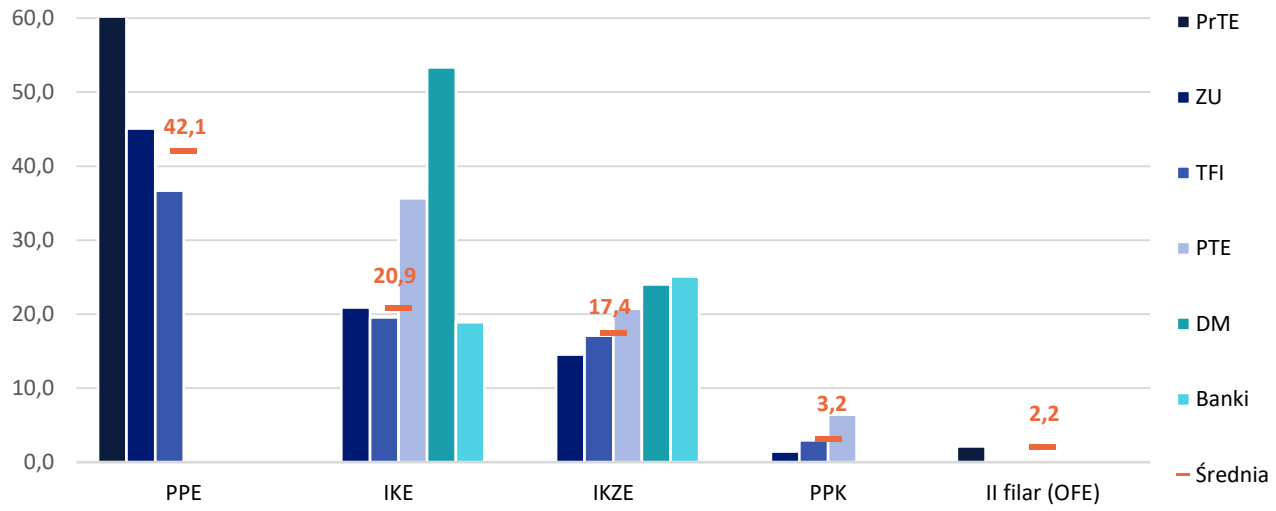

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Do instytucji finansowych zarządzających produktami emerytalnymi z jednej strony wpływają środki, które zasilają rachunki uczestników systemu emerytalnego, a z drugiej strony dokonywane są wypłaty środków, zwroty z powodu rezygnacji lub trans-

fery do innych form produktów emerytalnych, o ile jest to dozwolone przepisami prawa.

W 2021 r., jak opisano we wcześniejszej części raportu, ujemną kwotę salda aktywów (wpływy minus wypływy środków) wykazały OFE. W przypadku pozostałych produktów emerytalnych, tj. PPE, IKE, IKZE oraz PPK, saldo przepływów było dodatnie, czyli wartość kwot zasilających rachunki była wyższa od wartości kwot zmniejszających stan środków zgromadzonych w PPE, IKE, IKZE i PPK.

Najwyższą średnią wypłatę zrealizowano w 2021 r. w pracowniczych funduszach emerytalnych.

Tabela 12. Saldo netto aktywów według rodzaju produktu na koniec 2021 r. (mln zł)

Produkt	Różnica między wpływami a wypływami środków	Roczna zmiana wartości aktywów w stosunku do 2020 r.	Saldo netto
II filar (OFE)	-3 671	39 381	43 052
PPE	1 223	1 913	690
IKE	1 493	1 543	49
IKZE	1 323	1 395	72
PPK	4 024	4 848	823
SUMA	**4 393**	**49 080**	**44 687**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

7. Dodatkowe informacje o produktach systemu emerytalnego

7.1 Liczba rejestracji PPE w 2021 r.

Rok 2021 charakteryzował się niewielkim zainteresowaniem pracodawców w zakresie tworzenia nowych PPE. Z jednej strony przyrost liczby programów w 2021 r. był marginalny, zaś z drugiej - w porównaniu do lat poprzednich, nastąpił spadek ogólnej liczby programów spowodowany większą liczbą wykreśleń niż nowych rejestracji. W 2021 r. utworzono 30 pracownicze programy emerytalne (ponad 8-krotnie mniej niż w roku ubiegłym). Największy odsetek zakładanych PPE stanowiły programy realizowane w formie umowy z funduszem inwestycyjnym (28 PPE). Nie powstał natomiast żaden program w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Wykres 7. Liczba nowych wpisów PPE w podziale na formy w latach 2020 – 2021

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W 2021 r. fundusze inwestycyjne, podobnie jak w latach poprzednich, cieszyły się największym zainteresowaniem jako formą prowadzenia PPE. Przewagę liczebności PPE prowadzonych w tej formie nad liczebnością programów prowadzonych w formie ubezpieczeniowej odnotowuje się od kilku lat. Za spadek udziału programów ubezpieczeniowych w ogólnej liczbie PPE odpowiada nie tylko mniejsza liczba rejestracji, ale również zmiany instytucji finansowych zarządzających poszczególnymi PPE oraz wykreślenia PPE z rejestru.

W ostatnich latach największą popularnością cieszą się PPE w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

7.2 PPE według formy

Formy produktów emerytalnych charakteryzują się odmiennymi możliwościami oraz wyróżniającymi je cechami szczególnymi, do których należą czysto inwestycyjny walor produktu, czy funkcja oszczędnościowo – ubezpieczeniowa polegająca na wypłacie dwóch rodzajów świadczeń, tj. świadczenia ubezpieczeniowego oraz świadczenia emerytalnego.

W przypadku PPE, w 2021 r. obserwuje się utrzymanie trendu dotyczącego przewagi liczebności programów prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym nad innymi formami PPE (udział tego typu programów w ogólnej liczbie PPE jest porównywalny do danych z zeszłego roku).

Wykres 8. Liczba PPE w podziale na formę organizacyjną w latach 2020 – 2021

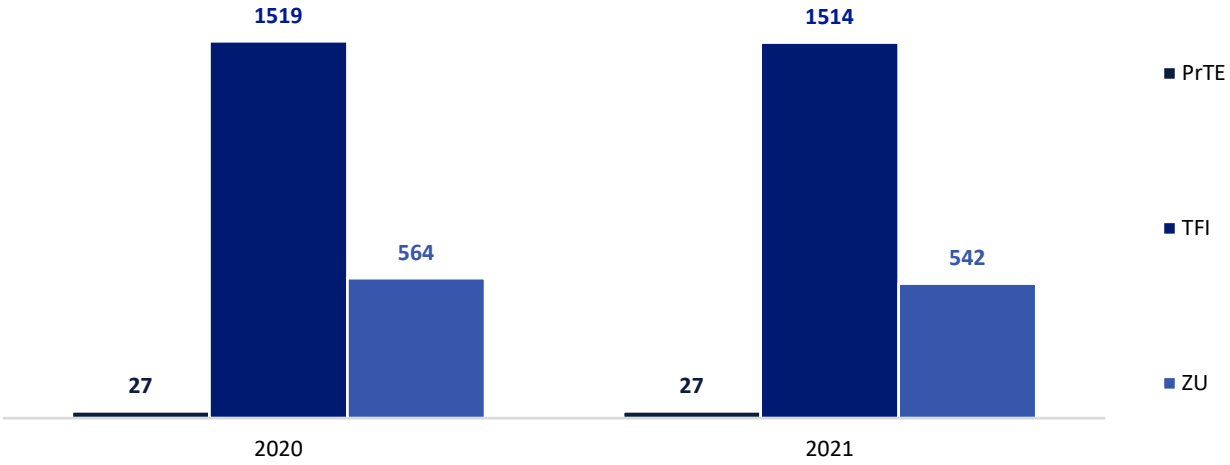

Źródło: UKNF, obliczenia własne

7.3 Składki podstawowe i dodatkowe w PPE

Na koniec 2021 r. wartość wpłaconych przez pracodawców prowadzących PPE składek podstawowych wyniosła 1,7 mld zł. W porównaniu do roku ubiegłego, do PPE wpłacono o 135 mln zł składek podstawowych więcej (przyrost o 8%). Wzrost kwot odprowadzanych do programów zaobserwowano wyłącznie w PPE w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, gdzie wyniósł on 12%. Pozostałe formy PPE cechuje spadek odprowadzonych składek podstawowych, tj. odpowiednio 1-2% w porównaniu do roku poprzedniego.

Do PPE pracodawcy wpłacili 1,7 mld zł tytułem składki podstawowej.

Wykres 9. Składki podstawowe w latach 2020 – 2021 (mln zł)

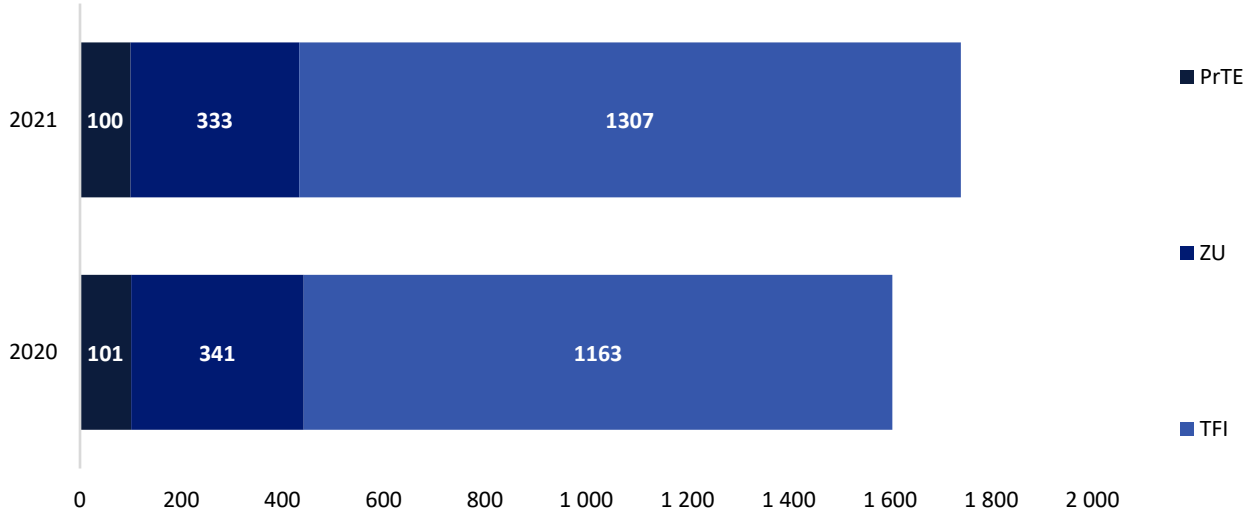

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W 2021 r. konto statystycznego uczestnika PPE zostało zasilone kwotą 3,3 tys. zł (tytułem składki podstawowej), tj. o 276 zł więcej niż w

roku poprzednim. Po odnotowanym w 2020 r. po raz pierwszy od kilku lat spadku wysokości średniej rocznej składki podstawowej, w 2021 r. nastąpiło jej podwyższenie, na które wpływ miał wzrost kwot odprowadzonych składek podstawowych przy jednoczesnym spadku liczby uczestników czynnych.

Tabela 13. Średnia roczna składka podstawowa w latach 2020 – 2021 (zł)[3]

	2020	2021	Zmiana
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika	3 034	3 309	9,1%

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Roczna wartość składek dodatkowych wniesionych w 2021 r., czyli składek opłacanych indywidualnie przez uczestników PPE, wyniosła 63 mln zł. W porównaniu z rokiem ubiegłym wartość ta zwiększyła się o blisko 3,5 mln zł. Wzrost kwot odprowadzonych do programów dotyczył dwóch form: PPE z funduszem inwestycyjnym oraz PPE w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (odpowiednio wzrost o 8% i 5% w porównaniu z rokiem poprzednim). W PPE prowadzonych w formie ubezpieczeniowej odnotowano natomiast spadek wpłaconych kwot składek dodatkowych na poziomie 11%.

W 2021 r. konto statystycznego uczestnika PPE zasilono kwotą składki podstawowej w wysokości 3,3 tys. zł.

Tabela 14. Średnia roczna składka dodatkowa w latach 2020 – 2021 (zł)[4]

	2020	2021	Zmiana
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika	946	989	4,6%

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Statystyczny uczestnik PPE w 2021 r. przeznaczył z własnych środków 98 zł na dodatkowe wpłaty do PPE (składka dodatkowa).

Średnia roczna wartość odprowadzonych składek dodatkowych wyznaczona w przeliczeniu jedynie na osoby opłacające składkę dodatkową (nie zaś na wszystkich uczestników PPE) wyniosła natomiast 989 zł, tj. o 43 zł więcej niż w 2020 r.

Statystyczny uczestnik PPE w 2021 r. przeznaczył z własnych środków 98 zł na dodatkowe wpłaty do PPE.

[3] Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach PPE w danym roku i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca danego roku.
[4] Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach PPE w danym roku i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca danego roku.

Wykres 10. Składki dodatkowe w latach 2020 – 2021 (mln zł)

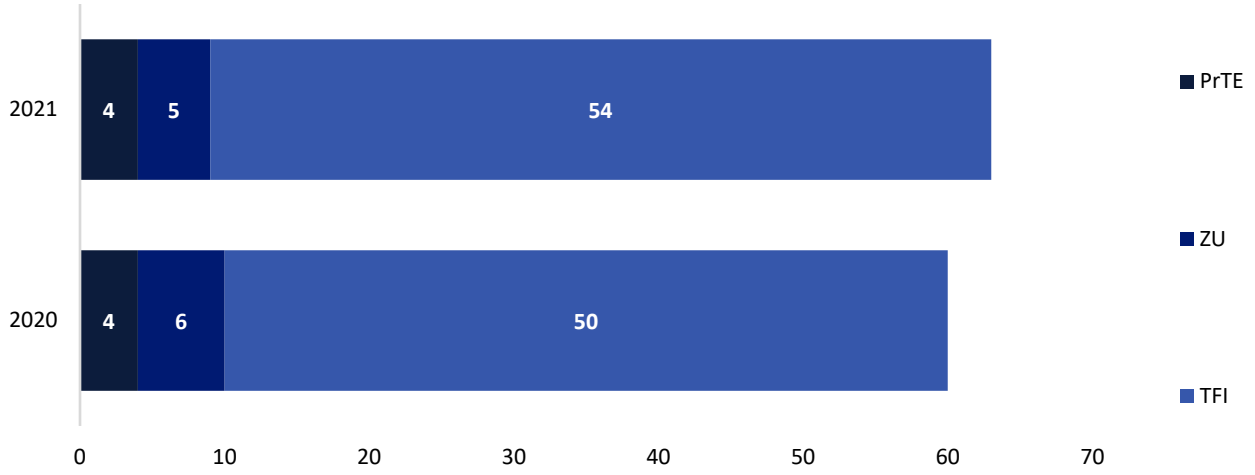

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Suma składek podstawowych odprowadzonych w 2021 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie (wskaźnik ten zwiększył się o 1% w stosunku do poprzedniego roku). Zaledwie 3% składek, jakie trafiło w 2021 r. na rachunki uczestników PPE, pochodziło natomiast z dobrowolnych wpłat pracowników dokonywanych tytułem składki dodatkowej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika PPE do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2021 r. była to kwota 24,9 tys. zł.

7.4 Wykreślenia PPE

W 2021 r. zlikwidowano ogółem 57 PPE (w roku poprzednim było to 51 programów), w tym 18 programów w formie ubezpieczeniowej oraz 39 programów w formie z funduszem inwestycyjnym. Nie odnotowano żadnego wykreślenia programu w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

Liczba uczestników w programach wykreślonych w 2021 r. wyniosła 0,4 tys. osób (uwzględniono tu osoby dokonujące w 2021 r. wypłat transferowych na IKE oraz osoby, które posiadały jeszcze środki w zlikwidowanych programach według stanu na koniec 2021 r.). Liczba ta stanowiła 36% liczby uczestników w PPE utworzonych w 2021 r. - w konsekwencji przyrost uczestnictwa netto w PPE[5] wyniósł 0,8 tys. osób.

Liczba uczestników w programach wykreślonych w 2021 r. wyniosła 0,4 tys. osób.

[5] Przyrost netto wyznaczony jako różnica między liczbą uczestników w programach utworzonych w 2021 r. a liczbą uczestników w programach wykreślonych w 2021 r.

Niewielka utrata uczestników w stosunku do znacznej liczby zlikwidowanych programów jest konsekwencją między innymi wykreśleń programów z przyczyn tzw. technicznych. Do tej grupy zalicza się zdarzenia, które formalnie wiążą się z koniecznością przeprowadzenia likwidacji programu, jednakże likwidacja ta nie prowadzi bezpośrednio do trwałej utraty uczestników i środków zgromadzonych w programie. Podstawową okolicznością, która prowadzi do formalnej likwidacji PPE, lecz nie powoduje realnego odpływu uczestników z systemu PPE są zmiany organizacyjne, jakie dotyczą pracodawców prowadzących programy (fuzje i przejęcia, likwidacja lub wydzielenie oddziałów posiadających status pracodawców). Ich efektem jest przejściowe realizowanie przez podmiot przejmujący dwóch lub więcej programów. Pracodawca znajdujący się w takiej sytuacji, ma obowiązek w maksymalnym terminie 3 lat, licząc od dnia przejęcia innego pracodawcy realizującego program, dokonać ujednolicenia prowadzonych programów. W konsekwencji programy prowadzone przez przejętych bądź zlikwidowanych (w przypadku oddziałów) pracodawców, ulegają wykreśleniu z rejestru PPE. Pracownicy tych pracodawców nadal są objęci PPE, z tym jednakże zastrzeżeniem, że jest on prowadzony przez następcę prawnego dotychczasowego pracodawcy.

Tego typu wykreślenia stanowiły w 2021 r. 37% ogólnej liczby wykreślonych PPE.

Niska liczba uczestników w programach wykreślonych w 2021 r. jest również rezultatem wykreśleń programów, w których nie uczestniczyli już pracownicy, ale program nadal figurował w rejestrze PPE. Pracodawcy (określona kategoria pracodawców) realizujący tego typu programy zobowiązani są do zakończenia bytu prawnego takiego nieaktywnego programu. Podobnie należy interpretować skutki wykreśleń programów dokonywanych z urzędu, w sytuacji gdy zostało zakończone postępowanie likwidacyjne lub upadłościowe pracodawcy prowadzącego PPE, a podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wydanie decyzji o wykreśleniu programu z rejestru nie złożył takiego wniosku.

Tego typu wykreślenia (brak pracowników uczestniczących w programie oraz wykreślenia z urzędu) stanowiły w 2021 r. 11% ogólnej liczby wykreślonych PPE.

Przyrost netto liczby uczestników PPE w 2021 r. wyniósł 0,8 tys. osób.

Niska liczba uczestników w programach wykreślonych w 2021 r. jest m.in. rezultatem wykreśleń programów, w których nie uczestniczyli już pracownicy.

Tabela 15. Przyrost uczestników PPE netto na koniec lat 2020 - 2021

Wyszczególnienie	2020	2021
Liczba uczestników w utworzonych PPE	16 488	1 178
Liczba uczestników w wykreślonych PPE	2 333	422
Przyrost liczby uczestników netto	14 155	756

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Średnia liczba uczestników w podmiotach, które w 2021 r. utworzyły PPE wyniosła 39 osób. Dla porównania w roku ubiegłym były to 62 osoby. Istotne jest to, że część podmiotów dokonała rejestracji w ostatnich miesiącach roku i w tych programach proces przyjmowania pracowników do PPE albo nie rozpoczął się do końca grudnia 2021 r., albo też nie uległ jeszcze zakończeniu.

Średnia liczba uczestników w podmiotach, które w 2021 r. utworzyły PPE wyniosła 39 osób.

Wykres 11. Liczba uczestników w programach utworzonych i zlikwidowanych w latach 2020 – 2021 (tys. osób)

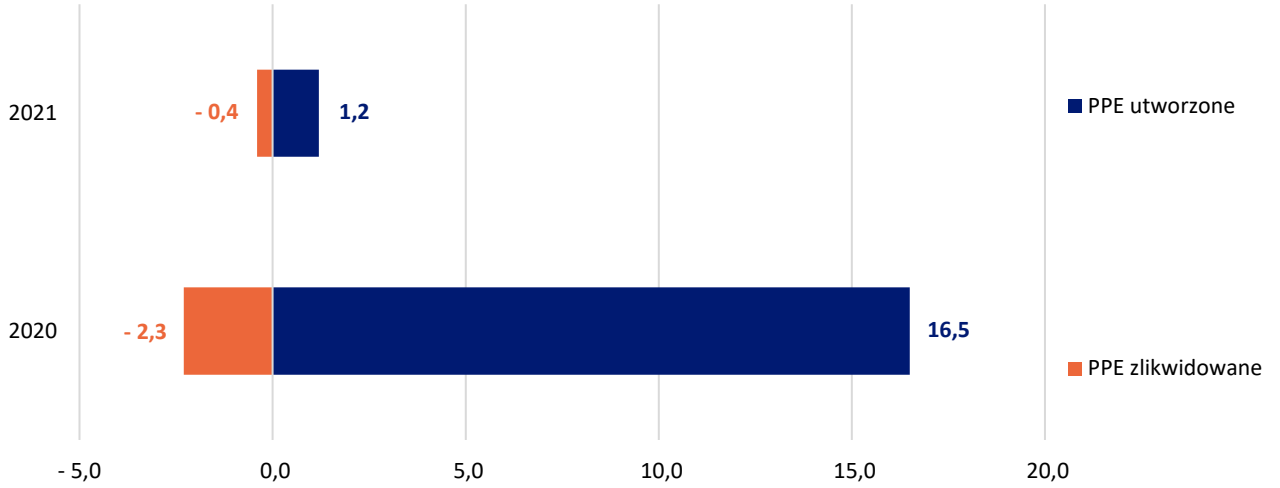

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Odmiennie niż w ostatnich latach wygląda porównanie wartości aktywów zgromadzonych w programach zarejestrowanych w 2021 r. z aktywami programów zlikwidowanych (a dokładnie z kwotami wypłaconymi tytułem wypłat transferowych na IKE z programów zlikwidowanych i środkami, które jeszcze w tych programach pozostały). W 2021 r. aktywa programów zlikwidowanych przewyższyły środki, które w 2021 r. napłynęły do programów nowo utworzonych, podczas gdy w poprzednich okresach kwoty wpływające do programów rejestrowanych w znaczący sposób przewyższały ubytek aktywów spowodowany likwidacją programów.

Według stanu na koniec 2021 r. wartość aktywów zgromadzonych w programach utworzonych w 2021 r. wyniosła ponad 4 mln zł. Środki zgromadzone w programach zlikwidowanych wyniosły natomiast 7 mln zł.

Powyższe wynika m.in. ze znacząco niższej wartości aktywów wniesionych do programów zarejestrowanych w 2021 r., związanych z ich niewielką ilością (30 nowe PPE), ale też brakiem wśród pracodawców je zakładających podmiotów znaczących, o dużej liczbie pracowników i potencjalnie dużej skali PPE (zaledwie w jednym nowym programie liczba uczestników jest wyższa niż 300 osób).

Różnica między aktywami programów utworzonych w 2021 r. oraz aktywami programów zlikwidowanych w 2021 r. wyniosła -3 mln zł.

Wykres 12. Wartość aktywów w programach utworzonych i zlikwidowanych w latach 2020 – 2021 (mln zł)

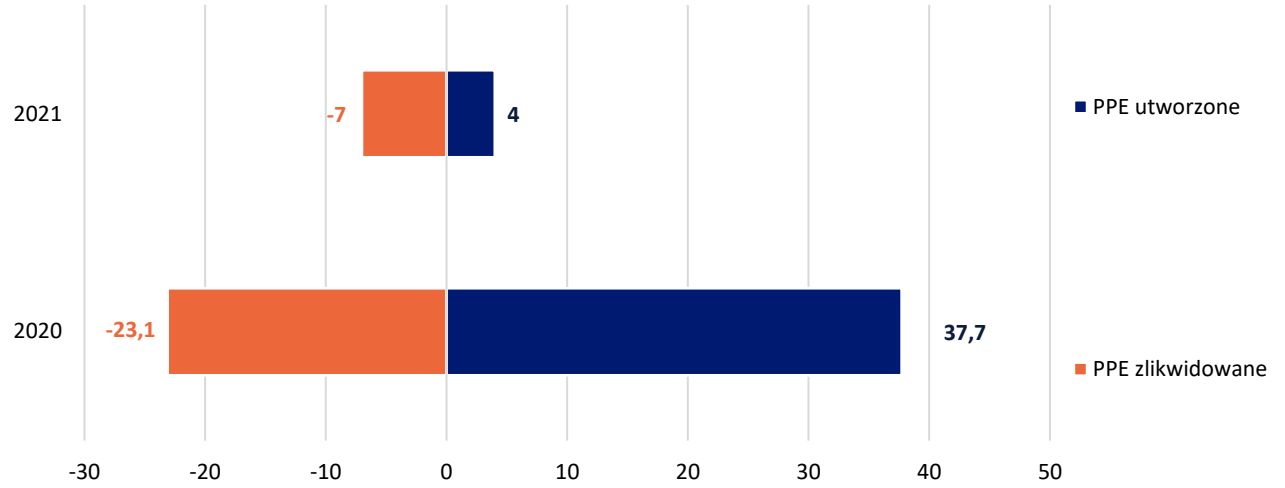

Źródło: UKNF, obliczenia własne

7.5 Składki podstawowe i dodatkowe w PPK

Zgromadzone na rachunkach uczestników PPK środki obejmują wpłaty z kilku źródeł:

- wpłaty powitalne – wpłata w kwocie 250 zł jednorazowo zasilająca rachunek uczestnika PPK,
- dopłaty roczne – dopłaty coroczne z tytułu uczestnictwa w PPK w kwocie 240 zł,
- składki podstawowe i dodatkowe do PPK wpłacane przez podmiot zatrudniający,
- składki podstawowe i dodatkowe wpłacane przez uczestnika PPK.

Zgromadzone na rachunkach uczestników PPK środki obejmują wpłaty z kilku źródeł.

Tabela 16. Wpłaty do PPK według rodzaju składki i sposobu finansowania w latach 2020-2021 (mln zł)

Składki	2020	2021	Udział
Wpłaty podstawowe, w tym:	2 175,4	4 203,2	98,3%
- finansowane przez uczestników PPK	1 242,8	2 400,6	56,2%
- finansowane przez podmiot zatrudniający	932,6	1 802,6	42,2%
Wpłaty dodatkowe, w tym:	29,8	72,1	1,7%
- finansowane przez uczestników PPK	12,7	31,4	0,7%
- finansowane przez podmiot zatrudniający	17,1	40,7	1,0%
Suma	**2 205,3**	**4 275,4**	**100,0%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Wykres 13. Udział składek w PPK według sposobu finansowania w 2021 r.

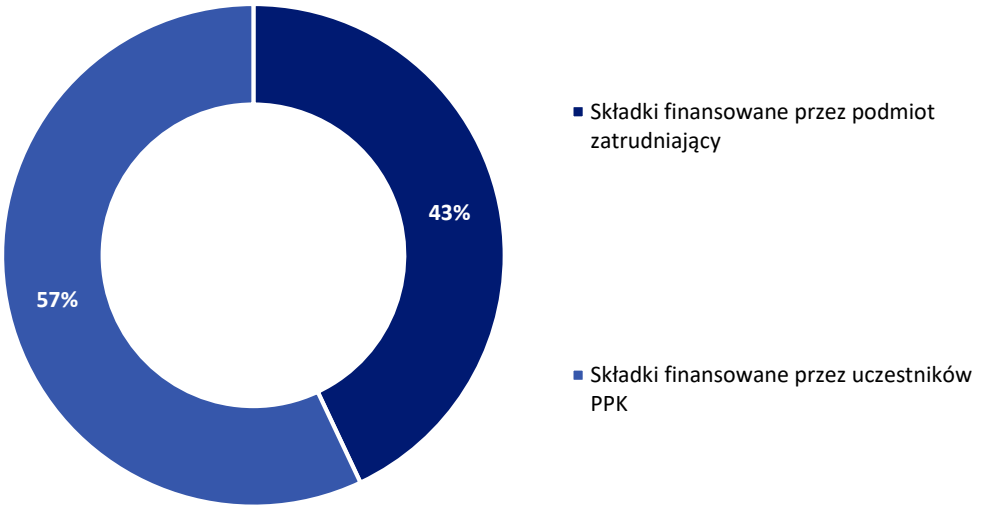

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W 2021 r. do PPK wpłacono składki podstawowe w kwocie 4 203,2 mln zł (w 2020 r. 2 175,4 mln zł) i dodatkowe w kwocie 72,1 mln zł (w 2020 r. 29,8 mln zł). Najwyższych przeciętnie wpłat na rachunki PPK dokonali uczestnicy PPK w ramach zarówno składki podstawowej, jak i dodatkowej, co świadczy o wzroście świadomości emerytalnej osób przystępujących do PPK, czyli konieczności zabezpieczenia materialnego po uzyskaniu uprawnień emerytalnych.

Najwyższych przeciętnie wpłat na rachunki PPK dokonali uczestnicy PPK w ramach składki dodatkowej.

Tabela 17. Średnia roczna składka podstawowa i dodatkowa w PPK w latach 2020 - 2021. (zł)

	2020	2021	Zmiana
Średnia roczna składka podstawowa finansowana przez podmiot zatrudniający	686	854	24,5%
Średnia roczna składka dodatkowa finansowana przez podmiot zatrudniający	727	1 022	24,4%
Średnia roczna składka podstawowa finansowana przez uczestnika PPK	914	1 137	40,6%
Średnia roczna składka dodatkowa finansowana przez uczestnika PPK	1 296	1 558	20,2%

Źródło: UKNF, obliczenia własne

7.6 Zwroty z IKE, IKZE, PPK oraz transfery z/do IKE i PPE

Instytucje finansowe prowadzące IKE zrealizowały w 2021 r. 37,1 tys. dyspozycji dotyczących zwrotu całości środków zgromadzonych na IKE o wartości 391,4 mln zł. Oznacza to zarówno wzrost liczby zwrotów o 9,7 tys., jak i wzrost wartości zwróconych

aktywów IKE w skali roku w ujęciu zagregowanym o 30 mln zł.

W związku z realizacją dyspozycji całkowitego jednorazowego zwrotu środków, najwięcej IKE, w podziale na rodzaj instytucji, zamknięto w funduszach inwestycyjnych zarządzanych przez TFI (21,1 tys. kont), a wartość zwrotów na poziomie zagregowanym wyniosła odpowiednio 168,1 mln zł. Najwyższą przeciętną kwotę zwrotu otrzymali rezygnujący z IKE w podmiotach prowadzących działalność maklerską (15,4 tys. zł), a najniższą w funduszach inwestycyjnych (8 tys. zł).

W 2021 r. zwrócono oszczędzającym na IKE, IKZE oraz PPK łącznie 709,3 mln zł w wyniku realizacji ich dyspozycji.

Tabela 18. Zwroty z IKE, IKZE i PPK w latach 2020-2021 (mln zł)

Produkt	2020	2021	Zmiana
IKE	361,4	391,4	8,3%
IKZE	75,5	75,0	-0,7%
PPK	36,1	242,9	572,9%
SUMA	**473,0**	**709,3**	**50,0%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Wykres 14. Przeciętny zwrot z IKE, IKZE i PPK w 2021 r. wg instytucji finansowych (tys. zł)

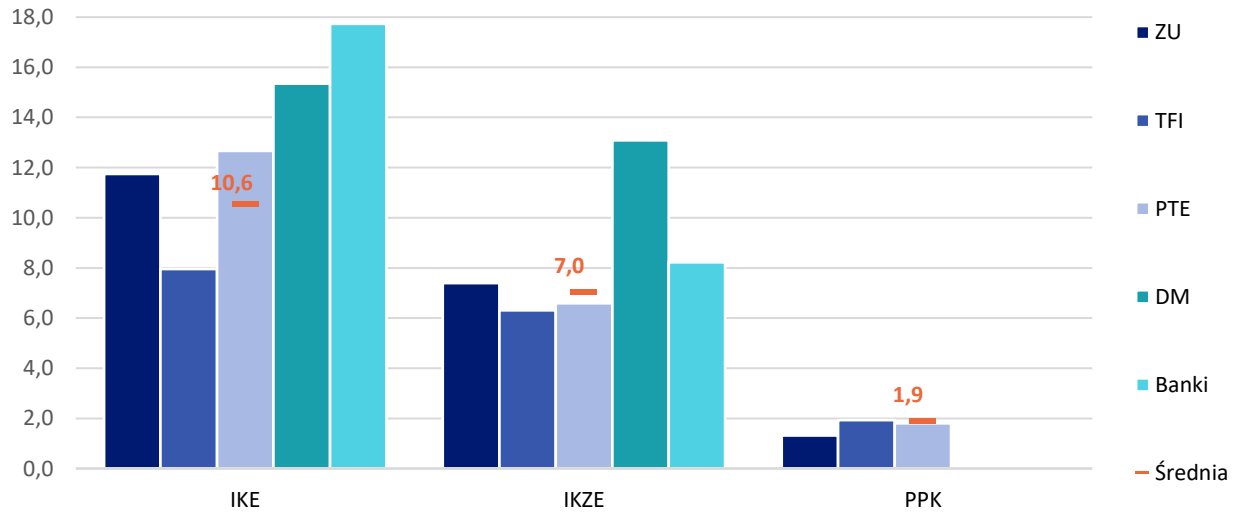

Źródło: UKNF, obliczenia własne

Posiadacze IKE mogą zlecać instytucjom finansowym prowadzącym IKE dokonanie częściowych zwrotów środków zgromadzonych na rachunkach IKE. W 2021 r. na częściowe zwroty zdecydowało się 10 tys. osób.

Wartość tych zwrotów osiągnęła poziom 87,2 mln zł (w 2020 r. było to 8,1 tys. osób i wartość zwrotów wyniosła 71 mln zł).

W 2021 r. zrealizowano 10,7 tys. dyspozycji zwrotu środków z IKZE (o 2,7 tys. mniej niż w 2020 r.), a zwrócone

W 2021 r. najwyższy przeciętny zwrot zrealizował oszczędzający na IKE w domach maklerskich.

kwoty z tego tytułu w kwocie 75 mln zł były niższe o 0,5 mln zł od kwoty zwrotów w 2020 r. Najwięcej dyspozycji zwrotu środków z IKZE zrealizowanych zostało w funduszach inwestycyjnych i w zakładach ubezpieczeń, a ich wartość wyniosła łącznie 57,5 mln zł.

Instytucje finansowe zaraportowały w 2021 r. 128 tys. dyspozycji zwrotu środków zgromadzonych w PPK, jednakże brak jest informacji jaki udział w tej liczbie stanowiły dyspozycje złożone na wniosek uczestnika, a jaki na wniosek innych uprawnionych osób wskazanych w przepisach ustawy o PPK. Realizacja tych dyspozycji przez instytucje zarządzające PPK skutkowała wypływem środków z PPK w kwocie 242,9 mln zł.

Poza zwrotami, możliwe są ponadto transfery środków zgromadzonych na rachunkach IKE, IKZE oraz PPK.

Dane otrzymane z instytucji finansowych prowadzących IKE pokazują, że wyższa jest wartość przenoszonych środków z PPE na IKE, niż przenoszonych z IKE na PPE, czyli następuje dodatni transfer środków na IKE. Na koniec 2021 r. 8,7 tys. osób zdecydowało się na przeniesienie na IKE zgromadzonych na PPE środków o wartości 162,4 mln zł oraz 18 osób, które złożyły dyspozycję przeniesienia środków z IKE do PPE o wartości 0,7 mln zł. Warto podkreślić, że w przypadku PPE przeniesienie środków do IKE to jedyna możliwość do dalszego oszczędzania środków na cele emerytalne dla uczestnika PPE, którego zatrudnienie u pracodawcy prowadzącego PPE ustało, a u nowego pracodawcy nie funkcjonuje PPE. Oczywiście zgromadzone środki w PPE u danego pracodawcy pozostają, jeśli uczestnik nie złoży dyspozycji transferu środków do innego PPE lub na IKE, jednak nie będą one zasilane wpłatami, a uczestnik staje się uczestnikiem biernym, którego rachunek w PPE przestaje być zasilany wpłatami.

Wyższa jest wartość przenoszonych środków z PPE na IKE, niż z IKE na PPE.

W przypadku PPK w 2021 r. dokonano 6,7 tys. wypłat transferowych o wartości 21,3 mln zł.

Tabela 19. Transfery IKE do/z PPE i z PPK w latach 2020 - 2021 (tys. zł)

Transfery	2020	2021	Zmiana
do PPE	596	656	10,1%
z PPE	124 342	162 430	30,6%
z PPK	-	56	x
Saldo	**123 746**	**161 774**	**30,7%**

Źródło: UKNF, obliczenia własne

W przypadku PPK w 2021 r. dokonano 6,7 tys. wypłat transferowych o wartości 21,3 mln zł (w 2020 r. 1,6 tys. o wartości 2,6 mln zł), z czego 4 wypłaty transferowe zostały zrealizowane na IKE, a ich wartość wyniosła 56 tys. zł.

Podsumowanie

Rok 2021 przyniósł długo wyczekiwaną poprawę na krajowym rynku finansowym po kryzysie będącym następstwem pandemii COVID-19. We wszystkich produktach emerytalnych - OFE, IKE, IKZE, PPE, PPK - odnotowano wzrost zarówno wartości odprowadzonych składek, jak i wzrost wartości zgromadzonych aktywów.

Na koniec 2021 r. systemem emerytalnym w Polsce w ramach II i III filaru było objętych 19,6 mln osób, o 0,9 mln więcej niż na koniec 2020 r. Uczestnicy II i III filaru systemu emerytalnego zgromadzili na rachunkach aktywa o wartości 234 mld zł, o 49,1 mld zł więcej niż na koniec poprzedniego roku.

OFE nadal posiadają największy udział w segmencie produktów emerytalnych w Polsce (80% udział). Wartość aktywów OFE w 2021 r. w porównaniu do 2020 r. wzrosła o 26,5% i wyniosła prawie 188 mld zł, co było możliwe dzięki panującej koniunkturze na rynku finansowym.

Rok 2021 był rokiem, w którym kontynuowano proces wdrażania PPK. Proces wszedł w ostatni etap obejmujący od 1 stycznia 2021 r. jednostki wchodzące w skład sektora finansów publicznych i pozostałe podmioty nieobjęte wcześniej tym systemem. Aktywa PPK wzrosły prawie 3-krotnie w stosunku do 2020 r. i wyniosły na koniec 2021 r. 7,7 mld zł.

W 2021 r. zakończył się ostatni etap procesu wdrażana PPK.

W wyniku zakończenia procesu przejęcia zarządzania funduszami zdefiniowanej daty Aegon PPK DFE przez Pocztylion-Arka PTE S.A., nastąpiło w 2021 r. połączenie aktywów funduszu zdefiniowanej daty AEGON DFE FZD z funduszami zarządzanymi przez Pocztylion-Arka PTE S.A. PTE zarządzały na koniec 2021 r. aktywami PPK o wartości 1,1 mld zł.

Wprowadzenie PPK determinowało „popularność" PPE wśród pracodawców. Po okresie szybkiego rozwoju PPE, jeśli chodzi o liczbę rejestracji nowych programów, jaki miał miejsce w latach 2018 – 2020, w ostatnim roku nastąpiła wyraźna faza stagnacji. Zarejestrowano jedynie 30 nowych PPE (dla porównania w 2018 r. – 206, w 2019 r. – 710, w 2020 r. – 254).

W przypadku IKE oraz IKZE, zwiększyła się, w stosunku do 2020 r., zarówno liczba osób oszczędzających w tej formie na cele emerytalne, jak i wartość aktywów zgromadzonych na tych rachunkach.